

Міністерство освіти та науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка Навчально-
науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ
СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В
ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми «*Переклад з
іспанської та з англійської мов*»,
спеціальність – 035 Філологія
Дем'яни Андріївни КАНДИБИ

Науковий керівник:
к.філол.н., доц. Наталія ГОМОН

Рецензент:
к.філол.н., доц. Ольга КАЛУСТОВА

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
*теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова*
Протокол № 9/1 від «21» червня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

«Особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом та їх відтворення в перекладах українською мовою»

Метою даного дослідження є всебічне виявлення та глибокий аналіз особливостей іспанських фразеологічних одиниць з соматичним компонентом, а також розробка методології їх точного та адекватного відтворення в перекладах українською мовою. Дослідження спрямоване на розкриття специфіки цих виразів у їх мовному та культурному контексті, а також на визначення нюансів їх перекладу з урахуванням культурних та мовних особливостей обох мовних систем.

У першому розділі дипломної роботи здійснюється теоретичне дослідження, яке включає вивчення загальних теоретичних підходів до аналізу фразеологічних одиниць, визначення сутності та ролі соматичних компонентів у цих виразах. Окрім цього, розглядаються можливості використання отриманих результатів як допоміжного інструменту для глибшого розуміння мовної культури та її впливу на формування світогляду та мовного мислення.

Другий розділ дипломної роботи присвячений практичному аналізу специфіки відтворення іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом у перекладах українською мовою. У цьому розділі розглядаються різноманітні типи фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, присутні у творі Б. Переса Гальдоса «Донья Перфекта», а також способи їх перекладу на українську мову. Аналізуються основні труднощі, з якими стикаються перекладачі, та пропонуються рекомендації щодо оптимальних підходів до передачі цих виразів, з урахуванням культурних та лінгвістичних відмінностей між іспанською та українською мовами.

Таким чином, дана дипломна робота не лише робить внесок у теоретичне розуміння фразеологічних одиниць з соматичним компонентом, але й надає практичні рекомендації для перекладачів, що сприяє підвищенню якості перекладів і розширенню меж міжкультурної комунікації.

Ключові слова:

Іспанські фразеологічні одиниці, соматичний компонент, переклад українською мовою, мовна культура, граматичні моделі, семантичний аналіз, структурний аналіз, міжкультурна комунікація.

ANNOTATION

Diploma work on the topic:

«Features of Spanish phraseological units with a somatic component and their reproduction in Ukrainian translations»

The aim of this research is to comprehensively identify and deeply analyze the features of Spanish phraseological units with a somatic component, as well as to develop a methodology for their accurate and adequate reproduction in Ukrainian translations. The study focuses on revealing the specificity of these expressions in their linguistic and cultural context, and on determining the nuances of their translation, taking into account the cultural and linguistic characteristics of both language systems.

In the first chapter of the diploma thesis, a theoretical study is conducted, which includes examining general theoretical approaches to the analysis of phraseological units, defining the essence and role of somatic components in these expressions. Additionally, the possibilities of using the obtained results as an auxiliary tool for a deeper understanding of linguistic culture and its influence on the formation of worldview and linguistic thinking are considered.

The second chapter of the diploma thesis is dedicated to the practical analysis of the specifics of reproducing Spanish phraseological units with a somatic component in Ukrainian translations. This chapter examines various types of phraseological units with a somatic component present in the work of B. Pérez Galdós «Doña Perfecta» and the methods of their translation into Ukrainian. The main difficulties faced by translators are analyzed, and recommendations are proposed regarding the optimal approaches to conveying these expressions, considering the cultural and linguistic differences between Spanish and Ukrainian.

Thus, this diploma thesis not only contributes to the theoretical understanding of phraseological units with a somatic component but also provides practical recommendations for translators, which help to improve the quality of translations and expand the boundaries of intercultural communication.

Key words:

Spanish phraseological units, somatic component, Ukrainian translation, linguistic culture, grammatical models, semantic analysis, structural analysis, intercultural communication.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ	9
1.1. Поняття фразеології та соматичних компонентів	9
1.2. Особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом	16
1.3. Принципи перекладу іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом.....	24
Висновки до РОЗДІЛУ 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	28
2.1. Типи фразеологічних одиниць із соматичним компонентом у творі Б.Переса Гальдоса «Донья Перфекта».....	28
2.2. Способи відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом.....	32
Висновки до РОЗДІЛУ 2.....	44
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТОК	52

ВСТУП

Останнім часом у лінгвістиці відбулася суттєва зміна парадигми, з переходом до антропоцентричного підходу. Тепер мову вивчають у тісному зв'язку з людиною та її свідомістю, мисленням, психологією, духовно–практичною діяльністю та навколишньою дійсністю.

Цей напрямок вивчення лінгвістики активно залучає суміжні дисципліни, зокрема фразеологію. Вивчення фразеологічного фонду будь–якої мови та аналіз особливостей фразеологізмів із окремими компонентами стали ключовими аспектами досліджень. Фразеологізми не лише оздоблюють мову, але й є невичерпним джерелом для відображення культурного досвіду народу та створення образності.

Серед великого кола проблем, які досліджуються у фразеології, виділяють кілька основних напрямків. Це вивчення фразеологізму як основної одиниці фразеології, визначення методів дослідження фразеологічних одиниць (ФО), аналіз різновидів фразеологізмів, а також дослідження їх семантики та функціонування у мові.

Незважаючи на велику кількість досліджень у цій галузі, існує невизначеність у розумінні об'єкта фразеологічних досліджень. Для подальшого розвитку фразеології як лінгвістичної дисципліни потрібна систематизація корпусу фразеологічних одиниць, зокрема соматичних, щоб інтерпретувати отримані результати як у теоретичному, так і в практичному плані. Ця проблема подвоюється, якщо мова заходить про переклад ФО такого типу, адже, окрім означеного кола лінгвістичних питань, недослідженими залишаються закономірності відтворення ФО із соматичним компонентом, зокрема, в іспансько-українській частковій теорії перекладу.

Мета даного дослідження полягає у виявленні та аналізі особливостей іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом та способів їх відтворення в перекладах українською мовою.

Задачі дослідження включають:

1. Уточнення поняття фразеологічних одиниць, їх класифікацію та розгляд соматичних компонентів, які є частиною таких одиниць.
2. Вивчення принципів перекладу фразеологізмів.
3. Аналіз типів фразеологізмів із соматичним компонентом у творі Б.Переса Гальдоса «Донья Перфекта».
4. Визначення способів перекладу ФО із соматичним компонентом у перекладі роману Б.Переса Гальдоса «Донья Перфекта» українською мовою.

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності розуміння та адаптації фразеологічних одиниць із соматичним компонентом з іспанської мови до української. З урахуванням поширеності іспанської мови в світі та розвитку міжнародних зв'язків, важливо мати належне розуміння цих виразів для успішної комунікації та взаєморозуміння між представниками різних культур. Дослідження також відкриває можливості для покращення якості перекладів, що є важливим у сучасному міжнародному середовищі та взаємодії між мовами й культурами.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці із соматичним компонентом, відібрані методом суцільної вибірки із тексту роману «Донья Перфекта» Беніто Переса Гальдоса. **Предметом** дослідження є особливості відтворення фразеологізмів із соматизмами в перекладі Женев'єви Конєвої іспанського твору «Донья Перфекта».

Основними **методами** дослідження є метод спостереження, опису, аналізу, синтезу, суцільної вибірки, порівняльний аналіз, перекладознавчий аналіз.

Матеріалом для дослідження слугував роман «Донья Перфекта» Беніто Переса Гальдоса та його переклад у виконанні Женев'єви Конєвої [12].

Теоретичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів як допоміжного інструменту для вивчення мовної культури та її впливу на формування образу світу в мовній свідомості та мисленні взагалі.

Практичне значення полягає у можливості застосування результатів дослідження на заняттях з вивчення іноземних мов, лексикології, перекладу, а також у практичній діяльності перекладача.

Структурно робота складається зі вступу, двох розділів, теоретичного та практичного, кожен з яких поділяється на підпункти, висновків, списку використаних джерел, додатку.

У першому розділі розглядаються теоретичні основи перекладознавчого дослідження фразеології із соматичним компонентом, визначаються основні поняття, а також аналізуються особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом та принципи їх перекладу.

Другий розділ присвячений аналізу особливостей відтворення іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом в українських перекладах. У ньому розглядаються типи фразеологічних одиниць із соматичним компонентом у творі Б. Переса Гальдоса «Донья Перфекта» та способи їх перекладу з іспанської на українську мову.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

1.1. Поняття фразеології та соматичних компонентів

У сучасному світі володіння іноземними мовами вимагає відповідного підходу до їх вивчення, який враховує культурні, історичні та ментальні особливості кожного мовного середовища. Фразеологізми стали об'єктом інтересу українських дослідників та науковців з усього світу, які розглядають їх як важливий мотиваційний компонент навчання.

Термін «фразеологізм» походить від грецьких слів «*phrasis*» (зворот) і «*logismos*» (вислів) і означає нерозривні за значенням сполучення слів, що зберігають досвід, традиції, культурні та історичні реалії народу. Вивчення фразеологізмів має важливе значення для правильного сприйняття мови та адекватного використання її у мовленні, а також допомагає експресивно відтворювати емоційний стан людини та систему цінностей у комунікативному плані [2].

Фразеологізми є не лише важливим елементом мови, але й відображенням культурного багатства та способів мислення народу. Вивчення фразеологізмів є важливим у збагаченні мовного арсеналу та розвитку мовленнєвих навичок. Крім того, фразеологізми допомагають уникнути мовних непорозумінь, оскільки вони мають сталі значення, визначені культурою та традиціями конкретного народу. Вони також надають мові емоційно–експресивну силу та колорит, роблячи мовлення більш виразним та образним.

Дослідження фразеологізмів надає можливість поглибленого ознайомлення з культурною спадщиною інших народів та є важливим джерелом історичної інформації. Наприклад, іспанські оціночні фразеологізми знаходять своє відображення у постаті героя Реконквісти Сіда, що відображається у фразеологізмі «*ser más valiente que el Cid*» (бути хоробрішим за Сіда) [1].

Імена відомих літературних героїв також знаходять відображення у іспанській фразеології. Наприклад, ім'я Дона Жуана (іспанською – дон Хуан), героя драми «Севільський бешкетник, або Кам'яний гість» іспанського письменника Тірсо де Моліна (1625) та п'єси Х. Сорілья (1849) «Дон Хуан Теноріо» широко використовується у різних культурах світу, як синонім чоловіка, який дуже любить жінок. Вживання фразеологізму «ser un donjuan/tenorio» дає певну оцінку поведінці чоловіка: (дослівно бути донжуаном) [1].

«Включення фразеологічного матеріалу у навчання іноземної мови з метою розвитку комунікативної компетенції передбачає використання механізмів збереження і передачі культурних кодів за допомогою фразеологічних одиниць, а також вміння виявляти, розшифровувати та аналізувати культурну інформацію, закладену в різних типах фразеологічних зворотах». При розгляді використаних фразеологізмів за семантичною та структурною характеристикою можна виділити дві групи: ті, які мають аналоги у рідній мові, коли значення всіх компонентів повністю відтворюється, наприклад: «más vale tarde que nunca» – краще пізно, ніж ніколи, «no es tan feo el diablo como le pintan» – не такий страшний чорт, як його малюють, «todo o nada» – або все, або нічого, та фразеологізми, для яких потрібен пошук еквівалентів або семантично ідентичних трансформаторів концепцій та часткової або повної адаптації їх компонентів в рідній мові.

Наприклад: фразеологізм «más feo que Píscio» – страшний, як смертний гріх – потребує часткової адаптації для якісного відтворення в українській мові. Реалією іспанського мовного середовища є компонент Пісіо – ім'я дуже некрасивої людини, яка жила колись в Іспанії. Фразеологізм «ser aceite y vinagre» – жити, як кішка з собакою (дослівно бути олією і оцтом) – потребує пошуку еквівалентів в українській мові, схожих за змістом та структурою [6].

Ефективна робота із фразеологічним матеріалом потребує забезпечення якісними словниками. Що стосується саме іспанської мови,

треба зазначити, що на жаль, на сьогоднішній день, існує проблема наявності українсько–іспанських та іспано–українських фразеологічних словників.

Таким чином, фразеологізми, як компоненти навчального процесу та мотивуючий чинник у вивченні іноземних мов, відіграють дуже важливу роль. Знайомство із фразеологією іншої мови розширює світогляд людини та дозволяє не тільки опанувати фразеологічні одиниці іноземної мови, але й краще пізнати свою рідну мову [18].

Поговоримо про іспанські фразеологічні одиниці з соматичним компонентом та їх відтворення в перекладах на українську мову. Ці фразеологізми мають коріння в багатовіковій культурі та історії Іспанії, відображаючи унікальні аспекти менталітету, національних традицій, релігійних уявлень та соціокультурного контексту.

Соматичні компоненти, які є складовою частиною цих виразів, описують різні аспекти фізіології людини та її частин тіла. Наприклад, такі елементи як «рука», «нога», «голова» та інші, використовуються для утворення виразів, що мають відтінки емоційного, психологічного або фізичного характеру [4].

У перекладі на українську мову ці фразеологізми часто вимагають особливої уваги та точності, оскільки їхнє значення може бути зумовлене не лише лексичними елементами, але й культурним контекстом. Важливо враховувати традиції, звичаї та менталітет країни–джерела цих виразів, щоб вірно передати їхню семантику та емоційне забарвлення в українському перекладі.

Розглянемо фразеологічні одиниці із соматичним компонентом, які є важливим аспектом лексикології та культурології. Соматизми, включені у фразеологічні конструкції, відображають взаємозв'язок мовної системи з фізіологічними та анатомічними аспектами людського тіла. Їхнє використання не лише надає мовленню експресивності, а й розкриває культурні, історичні та етнічні витоки певних мовних образів.

У фразеології соматичні компоненти виступають як ключові елементи, що додають специфічного забарвлення та глибини лексичним одиницям. Вони відображають культурні вподобання, стереотипи та традиції, пов'язані з уявленнями про людське тіло та його функції у різних мовних спільнотах. Через фразеологічні одиниці з соматичним компонентом ми можемо краще розуміти менталітет, світосприйняття та особливості культурного спадку конкретного народу [24].

Основним завданням дослідження є аналіз класифікації соматичних компонентів у фразеологічних одиницях, визначення їхнього семантичного спектру та варіативності в мовленні. При цьому вивчення взаємозв'язку фразеологічних одиниць із соматичними компонентами з діалектикою культурного контексту стає ключовим аспектом у розкритті їхньої значущості.

Необхідно також враховувати, що використання фразеологічних одиниць з соматичним компонентом є важливим фактором у формуванні мовного стилю та вираженні мовної ідентичності. Ці конструкції відображають тісний зв'язок між мовою та культурою, використовуючи символічність тіла як засіб вираження ідей, почуттів та ставлень [17].

У контексті міжкультурного спілкування, вивчення та аналіз фразеологічних одиниць із соматичним компонентом стає актуальним завданням, оскільки воно дозволяє розкрити різноманітність культурних підходів до сприйняття людського тіла та його функцій. Такий підхід сприяє збагаченню міжкультурного діалогу та розвитку культурного розмаїття у мовному вираженні.

Під терміном «фразеологічна одиниця з компонентом–соматизмом» або СФО розуміється фразеологічний вираз, у якому провідним або залежним компонентом є слово, що позначає зовнішні форми організму людини (наприклад, голова, рука, ніс) та елементи різних систем (наприклад, кров, мозок, печінка) [4].

Принципи спрямованості на людину фразеологічного фонду мови та відтворення предметного світу у свідомості людини призводять до особливого

значення у номінативних процесах СФО – частин людського тіла. Наприклад, за Р. Ленекером, людське тіло є однією з базових концептосфер свідомості, а назви його частин часто використовуються для позначення інших концептосфер.

Мовна картина світу, формована фразеологізмами, є спрямованою на людину як міру всіх речей. Значення багатьох описових слів, назв і фразеологізмів, включаючи СФО, виникли на основі уявлення про світ через призму людської істоти.

Фразеологічні вирази з соматичними компонентами яскраво відтворюють спостереження людини за собою та світом навколо, що безпосередньо впливає на їх вживання у мовленні. Такі фразеологізми використовують традиційні символи, пов'язані з різними частинами тіла, для опису характерних станів або ситуацій, що виникають через переосмислення, щоб висловити емоційну реакцію людини та її відношення до оточуючого середовища [20].

Тлумачення таких фразеологізмів з символічними компонентами передбачає використання широкого культурного контексту і потребує глибоких знань психології народу, його звичаїв та традицій. Символ має значний вплив на формування загальної фразеологічної семантики, а наявність символічного елемента у складі сталого вислову збільшує його культурну значущість. Фразеологічні одиниці часто відтворюють культурні уявлення та стереотипи.

За даними досліджень, соматичні фразеологізми складають єдине семантичне поле з загальною родовою ознакою «частини тіла людини та її організм».

Залежно від характеру об'єкта номінації, його функцій, соматизми поділяють на сомонімізми (служать для позначення частин людського тіла), остеонімізми (номінації кісток людського тіла та їхніх з'єднань), спланхнонімізми (найменування внутрішніх органів), ангіонімізми (служать

для позначення кровоносної системи), сенсонімізми (назви органів чуття) та лексику на позначення хвороб і виявів людського організму [15].

Ядро соматичної лексики включає три розряди назв:

1. загальні позначення тіла/частин людського тіла і назви, пов'язані зі специфікою чоловічого і жіночого тіла наприклад: brazo, barba, cuerpo, barbilla, oreja, codo, ojo, cara, dedo, mano, cabeza, rodilla, labio, bigote, boca, nariz, hombro, lengua, diente/dientes, bigotes та інші;
2. позначення внутрішніх органів, які забезпечують життєздатність і життєдіяльність людського організму, наприклад: cerebro, corazón, riñón, hígado; pulmón, bazo, estómago);
3. позначення матерії (субстанції) тіла людини та її органів (наприклад: sangre, carne, médula, piel).

З погляду відображення соціокультурних знань в образній основі фразеологізмів виокремлюють дві групи СФО: національно–культурні СФО (власне іспанські); міжкультурні СФО (запозичені з інших мов [7].

Національно–культурні фразеологізми із соматичним компонентом містять:

1. СФО, зумовлені соціально–історичними чинниками;
2. фольклорні СФО;
3. СФО, які походять від літературних джерел.

До групи міжкультурних входять такі:

1. СФО, джерелом виникнення яких є антична міфологія;
2. СФО, в основі яких лежить біблійна міфологія;
3. СФО, запозичені з інших європейських мов.

Також вирізняють натуральні соматичні та конвенційні соматичні фразеологізми. Натуральні соматичні фразеологізми – вислови, що виникають у будь–якій мові стихійно, незалежно від інших мов. На їх формування впливають 3 чинники:

1. навколишня дійсність (явища природи, які спостерігає людина, особливості еволюції тваринного і рослинного світу);

2. загальні закономірності розвитку світу (глобальні історичні події загальносвітового значення);
3. індивідуальні ознаки людини (її фізичні, психологічні особливості, риси характеру).

Отже, натуральні фразеологізми універсальні для різних мовних систем. Соматичні фразеологізми, походження яких пов'язане з традиціями та культурним середовищем певного народу, є важливою складовою фразеології. Вони відображають спосіб життя, світосприйняття та культурні особливості лінгвокультурної спільноти. Згідно з А.Б. Вежбицькою та Р.М. Фрумкіною, ці фразеологізми відтворюють історичний досвід суспільства та сприяють увічненню його традицій і цінностей. Соматичні фразеологізми, будучи складовою мовної універсалиї, відображають етапи розвитку культури та побуту народу і займають значну частку у фразеології всіх мов.

Ці фразеологічні одиниці відображають етнокультурний вимір у світогляді та є одним із основних джерел культурологічних знань, що знайшли відображення у їх семантиці. Їх визнають як одиниці, які виражають національно–культурну специфіку світогляду, а відповідно до досліджень, фразеологічні одиниці є носіями національного колориту та мають значний культурний вплив.

Як відзначає Б.М. Ажнюк, фразеологічні одиниці мають більше національного колориту, ніж будь–які інші одиниці мови, і передають характеристики етнокультурного обличчя певного народу. Відповідно до досліджень В.М. Телії, фразеологізми є мікро–текстами, в яких узагальнюється різноманітна інформація, включаючи денотативну, емотивну, граматичну, стилістично марковану, мотиваційну, оцінну та культурологічну інформацію [1].

Важлива культурно значуща інформація про світ зберігається у фразеологізмах у денотативних та культурологічних блоках. Ці фразеологізми, зберігаючи інтертекстуальний зв'язок з кодом етнокультури, містять переважно конотативний зміст, що особливо підкреслюється

національно маркованими компонентами та етимологічно–образною базою. Вибір мовної форми у кожній конкретній ситуації визначається рядом чинників, включаючи соціально–філософське та соціально–психологічне середовище мовця, а також культурні традиції його народу.

Багато фразеологічних одиниць з компонентом–соматизмом є символічними утвореннями, що передаються від покоління до покоління на підсвідомому рівні. Символіка відіграє важливу роль у формуванні фразеологічної семантики, а присутність символічного елемента у структурі сталих висловів значно підвищує їх культурну значущість. Символічний характер соматизмів знаходить своє походження в релігійних уявленнях і є результатом спрощеної анатомічної картини світу давніх людей [2].

1.2. Особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом

Іспанські фразеологічні одиниці з соматичним компонентом є цікавим аспектом мови, що відображає культурні, історичні та соціальні особливості іспаномовного світу. Соматичні компоненти (тобто ті, що пов'язані з частинами тіла) в таких виразах надають їм живості, образності та емоційності. Розглянемо детальніше ці фразеологізми та наведемо приклади.

Характеристика соматичних фразеологічних одиниць

1. Метонімія та метафора:

Багато фразеологізмів з частинами тіла використовують метонімію або метафору. Наприклад, «tener mano izquierda» (мати ліву руку) означає бути дипломатичним та мати здатність вирішувати складні ситуації без конфліктів. Тут «ліва рука» символізує м'якість та делікатність.

2. Емоційна насиченість:

Такі фрази часто передають емоційний стан або відношення. Наприклад, «estar hasta las narices» (бути до самих ніздрів) означає бути вкрай стомленим або роздратованим. Тут використовується образ частини тіла для передачі сильного емоційного стану.

3. Культурні особливості:

Іспанські фразеологізми з соматичним компонентом часто відображають національні традиції, звичаї та менталітет. Наприклад, «echar una mano» (подати руку) означає допомогти комусь, що відображає важливість взаємодопомоги в іспанській культурі[11].

Приклади соматичних фразеологізмів

1. Cabeza (голова):

– «Perder la cabeza» – втратити голову, втратити контроль або розум.

– «Romperse la cabeza» – ламати голову, інтенсивно роздумувати або вирішувати складну проблему.

2. Ojo (око):

– «Tener ojo clínico» – мати клінічне око, тобто вміння бачити деталі або точно оцінювати ситуацію.

– «Echar un ojo» – кинути оком, швидко переглянути або перевірити щось.

3. Mano (рука):

– «Tener las manos largas» – мати довгі руки, бути схильним до крадіжок.

– «Llevar las manos sueltas» – мати розв'язані руки, бути готовим до бійки або фізичної розправи.

4. Corazón (серце):

– «Tener un corazón de oro» – мати золоте серце, бути дуже добрим та щедрим.

– «Ponerse el corazón en la boca» – серце вистрибує з грудей, бути дуже схвильованим або наляканим.

5. Pies (ноги):

– «Tener los pies en la tierra» – мати ноги на землі, бути реалістом.

– «Andar con pies de plomo» – ходити з свинцевими ногами, діяти дуже обережно.

Порівняння з українськими фразеологізмами

Іспанські фразеологізми з соматичним компонентом часто мають аналоги в українській мові, що дозволяє зрозуміти загальнолюдську природу таких виразів:

– «Perder la cabeza» – «втратити голову» аналогічно українському «втратити голову».

– «Tener los pies en la tierra» – «мати ноги на землі» відповідає українському «стояти твердо на землі».

– «Echar una mano» – «подати руку» подібне до українського «подати руку допомоги».

Іспанські фразеологічні одиниці з соматичним компонентом є яскравим відображенням мови та культури. Вони додають мові багатства, емоційності та образності, дозволяючи виразити складні ідеї та почуття через прості, зрозумілі образи. Порівняння з українськими аналогами підкреслює універсальність багатьох таких фраз, хоча кожна мова додає свої унікальні нюанси.

Іспанська мова багата на фразеологізми з соматичними компонентами, які відіграють важливу роль у вираженні думок, почуттів та культурних особливостей. Розглянемо ще глибше їхні характеристики, приклади та вплив на сприйняття мови.

Класифікація фразеологізмів з соматичними компонентами

1. Залежно від частини тіла:

Фразеологізми можуть бути класифіковані за частинами тіла, які вони включають, наприклад, голова, очі, руки, серце тощо.

2. Залежно від функції:

– Емоційні: Виражають емоції або психологічний стан. Наприклад, «tener mariposas en el estómago» (мати метеликів у животі) означає бути нервовим або закоханим.

– Соціальні: Відображають соціальні взаємодії або ролі. Наприклад, «dar la cara» (дати обличчя) означає відповідати за свої дії.

– Фізичні: Описують фізичний стан або дії. Наприклад, «tener mano dura» (мати тверду руку) означає бути строгим або авторитарним.

Розглянемо приклади нижче:

1. Cabeza (голова):

– «Calentar la cabeza» – розігрівати голову, тобто настирливо турбувати когось або змушувати думати про щось багато.

– «Traer algo entre manos» – мати щось на руках, планувати щось або мати якісь наміри.

2. Ojo (око):

– «Ojo por ojo, diente por diente» – око за око, зуб за зуб, принцип справедливості, відплати рівнозначною мірою.

– «A ojo de buen cubero» – на око гарного майстра, приблизно або на око.

3. Boca (рот):

– «Quedarse con la boca abierta» – залишитися з відкритим ротом, бути дуже здивованим.

– «No abrir la boca» – не відкривати рота, мовчати або не видавати таємницю.

4. Mano (рука):

– «Meter la mano en el fuego por alguien» – класти руку в вогонь за когось, довіряти комусь повністю.

– «Tener mano de santo» – мати святу руку, тобто мати магічний або цілющий дотик.

5. Corazón (серце):

– «No tener corazón» – не мати серця, бути безжалісним або бездушним.

– «Abrir el corazón» – відкрити серце, поділитися найглибшими почуттями або думками.

Фразеологізми з соматичними компонентами часто мають культурно специфічні значення та нюанси, які важливо враховувати при перекладі або інтерпретації:

– Історичний контекст: Деякі фразеологізми виникли через історичні події або традиції. Наприклад, «dar la espalda» (повернути спину) відображає акт відмови або зради, що має коріння в середньовічних кодексах честі[36].

– Соціальний контекст: Відображають відносини між людьми в суспільстві. Наприклад, «tener enchufe» (мати розетку) означає мати зв'язки або знайомства, що допомагають досягти успіху.

Окрім того, фразеологізми із соматичним компонентом часто використовуються для створення емоційного або образного ефекту в мовленні. Вони можуть:

– Посилювати емоційність. Використання фразеологізмів робить висловлювання більш емоційно насиченим. Наприклад, «me duele en el alma» (мені болить у душі) передає сильне почуття жалю або скорботи.

– Створювати образність. Такі вирази часто використовуються для створення яскравих образів, що роблять мову більш живою і виразною. Наприклад, «tener dos caras» (мати два обличчя) означає бути лицемірним.

Розглянемо детальніше один із найуживаніших соматизмів «рука», котрий є однією з найпродуктивніших частин соматичної лексики української мови. Завдяки своєму концептуальному значенню, семантичне поле переносних значень слова «рука» є відносно окресленим. Соматичний компонент «рука» та його іспанські відповідники «mano» та «brazo» відіграють майже універсальну роль у формуванні фразеологічної системи мов: ці слова використовуються у фразеологізмах з різними значеннями, але здебільшого вони передають особливості спілкування (tener la mano en el corazon – діяти або говорити з рукою на серці; manos arriba – руки вгору!), роду занять (de segunda mano – через посередників, з других рук) та процесу обміну або володіння предметами (tener a mano – мати щось під рукою; hacer llegar una cosa a manos de alguien – передати щось з рук у руки) [27].

В українській мові особливо вживаними є фразеологізми, що позначають особливості людської діяльності та праці: на швидку руку, від руки, не покладаючи рук, з рук геть погано, руки не доходять до чогось, руки

короткі, золоті руки тощо. В іспанській мові спостерігається схожа тенденція до використання соматичної лексики у фразеологізмах, що позначають майстерність або якість роботи (*manos de oro* – золоті руки; *corto de manos* – незграбний працівник; *tener mano ligera* – бути спритним працівником), а також особливості діяльності (*a mano* – вручну; *comer a dos manos* – хапати обома руками; *listo de manos* – нечистий на руку; *con las manos cruzadas* – сидіти склавши руки) і бездіяльність (*con los brazos sandos* – без роботи). Незважаючи на подібність значень слів «рука» та «mano/brazo» і високу продуктивність цих соматизмів у фразеологізмах, що описують спілкування, трудову діяльність та особистісні характеристики, існують певні невідповідності у значеннях фразеологічних одиниць в обох мовах [31].

Більшість дієслівних фразеологічних одиниць із соматичним компонентом «mano/brazo» можна розподілити на певні граматичні моделі. При цьому дієслово у складі таких одиниць є носієм граматичного значення і виконує як лексико–семантичну, так і граматичну функцію (тобто уточнює час, особу, стан). Основні граматичні моделі, які можна виділити:

- Дієслово + іменник (V+S): *pedir la mano*, *cruzar las manos*, *tener brazo*, *dar el brazo*, *abrirse los brazos*, *untar la(s) mano(s)*, *dormar el brazo*. Ця група є найчисленнішою.
- Дієслово + прийменник + іменник (V+prep.+S): *cruzarse de manos*, *irse de la mano*, *caber en la mano*, *caer en los brazos*.
- Дієслово + іменник + прийменник + іменник (V+S+prep.+S): *echar mano a la bolsa*, *echar mano al bolsillo*, *echarse la mano a una oreja*, *llevarse las manos a la cabeza*, *meter la mano en la herida*.
- Дієслово + іменник + прикметник (V+S+Adj): *tener mano abierta*, *tener mano blando*, *tener mano ligera*, *meter brazo por una manga*, *dar la última mano* [20].

Іншою особливістю іспанської мови є її аналітичний характер. Багато фразеологізмів в іспанській мові компенсують синтетичний характер сполучуваності слів в українській мові іншими засобами: за допомогою

прийменників, часток, керування та прилягання, що є еквівалентами узгодження в українській мові (*manos de algodón/de trapo* – діряві/невмілі руки; *robo a mano armado* – озброєне пограбування).

Цікавим є також поділ фразеологізмів із соматизмом «рука» на приналежність до лівої чи правої сторони. Ліва сторона частіше має негативне значення (*levantarse con el pie izquierdo* – встати не з тієї ноги; *la mano izquierda* – хитрість), тоді як права сторона асоціюється з довірливими та надійними стосунками (*mano derecha* – головний помічник, права рука когось).

Соматична фразеологія зазвичай не відображає історичних подій чи соціальних процесів, але включає побутові ситуації, морально–етичні, трудові, інтелектуальні та емоційні характеристики. Фразеологізми цієї групи призначені для найменування психологічної, інтелектуальної, фізичної та соціальної сфер понять. Їх значення часто має антропоцентричну спрямованість, з найбільш розвиненою семантичною сферою «людина».

Оскільки людина виступає основою та мірилом просторової моделі, соматизми можуть бути використані для позначення концепту «простір». З соматизмом «mano» співвідноситься просторовий вектор «близько». В іспанській мові це виражається фразеологізмами: *tener algo a mano*, *andar (encontrarse, estar) a mano*. В українській мові вектор «близько» представлений фраземами: мати щось під рукою, з–під рук, з–під руки, на відстані руки. Використання соматизму на позначення верхньої кінцівки також передає щільність (*mano a mano* – пліч–о–пліч), широту (*brazo de mar* – широка затока), великі розміри предмету або могутність (*tener brazo* – бути сильним), або ж просторові обмеження (як без рук, мати короткі руки).

Таким чином, соматичний компонент «mano» є значно продуктивнішим, ніж «brazo», завдяки ширшому семантичному значенню, більшій вживаності та кращій сполучуваності. У деяких випадках обидва соматизми взаємозамінні без зміни значення (*dar el brazo/dar la mano* – протягнути руку допомоги; *cruzarse de brazos/cruzarse de manos* – сидіти склавши руки).

Соматична фразеологія відіграє важливу роль у фразеології будь-якої мови, демонструючи загальні закономірності фразеологічної системи незалежно від її лінгвотипологічної класифікації. Цей клас фразеологічних одиниць показує значну схожість з фразеологією інших мов, як споріднених, так і неспоріднених, оскільки відображає загальнолюдський досвід та багатовікову практику освоєння й перебудови навколишнього світу. Здатність соматизмів утворювати фразеологізми значною мірою залежить від давнього усвідомлення людиною необхідності частин тіла для життя і виконання трудових операцій. Процес пізнання навколишньої дійсності починається з відчуттів, що виникають через органи чуття, а різноманітні дії виконуються за допомогою органів тіла. Тіло є найбільш доступним і дослідженим об'єктом спостережень з перших кроків життя людини, і орієнтування в просторі та оцінка оточення часто співвідносяться з частинами тіла. Частотність соматизмів у фразеологічних одиницях залежить від їхньої необхідності в трудовому процесі та усвідомлення себе людиною їхньої важливості для життя: чим більше це усвідомлення, тим вищою є можливість соматизму утворювати фразеологізми. В іспанській мові зафіксовано найбільшу кількість фразеологічних одиниць із соматичними компонентами: mano, ojo, pie, boca, cabeza, sangre, pelo, corazón, uña, lengua, pata, brazo, dedo, oreja, nariz [15].

Соматична фразеологія має ключове значення у мовній системі будь-якої мови. Наприклад, очі виконують найважливішу функцію у сприйнятті інформації – людина отримує більшість даних через очі. Серед фразеологічних одиниць з соматичним компонентом «око» найбільш поширеними є ті, які вказують на дії, стани або характеристики людини чи тварини. Різні соматичні вирази є продуктивними утворювачами фразеологізмів залежно від різних чинників, таких як стиль мовлення, важливість та кількість функцій, абстрактність лексичних одиниць, а також зв'язки, які визначають кількість можливих значень.

Крім того, у сучасній іспанській мові активно використовуються лексичні одиниці, що належать до назв частин тіла тварин, що є ефективним

способом створення фразеологізмів. Враховуючи специфічність цієї групи виразів, їхнє вивчення варто провести окремо. Лексичні одиниці, які називають частини тіла людини чи тварини, є одними з найстаріших у мові і є носіями культурно–національних асоціацій, які формувалися протягом століть.

Соматичні фразеологізми, як правило, виражають різні аспекти життя людини чи тварини, такі як їхні характеристики, дії, стани тощо, і є результатом переносного осмислення слів, які описують ці аспекти. Загалом, соматична фразеологія має важливе значення у мові, відображаючи різноманітні аспекти людського життя через специфіку частин тіла.

1.3. Принципи перекладу іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом

Переклад іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом вимагає врахування багатьох аспектів, таких як культурні, лінгвістичні, семантичні та стилістичні особливості. Соматичні фразеологізми містять у своєму складі назви частин тіла, які є універсальними для багатьох мов, але їхнє фразеологічне значення може значно різнитися в залежності від контексту та культурного середовища. Нижче наведено основні принципи перекладу таких фразеологічних одиниць.

У практичному розділі роботи, ми звернемося до розгляду методологічних аспектів перекладу фразеологічних одиниць, які відіграють важливу роль у сучасній перекладацькій теорії та практиці. Ця тема належить до актуальних досліджень у лінгвістиці та перекладознавстві через свою значущість для розуміння специфіки перекладу стійких виразів та ідіом з однієї мови на іншу. Врахування теоретичних, лінгвістичних, культурних та практичних аспектів сприяє покращенню якості перекладу та забезпечує точність та відтворення оригінальних значень фразеологічних одиниць у перекладі.

Фразеологічні одиниці є стійкими виразами, що складаються з двох або більше слів, які вживаються разом і мають переносне значення. Вони часто відображають культурні та історичні особливості народу, тому їхній переклад є складним завданням. Методологія перекладу фразеологічних одиниць включає різні стратегії та техніки, що допомагають перекладачам зберігати не тільки зміст, але й стилістичні та емоційні характеристики оригіналу [18].

Фразеологізми можна поділити на кілька типів: ідіоми, прислів'я, крилаті вирази та інші стійкі словосполучення. Вони часто використовуються для надання мовленню образності, виразності та емоційного забарвлення.

Окрім того, фразеологічні одиниці можуть мати різний стилістичний та емоційний відтінок, який важко зберегти при перекладі. Важливо зберегти тональність та стилістику оригіналу, щоб текст звучав природно.

Значення фразеологізмів може змінюватися в залежності від контексту. Перекладачам потрібно ретельно аналізувати контекст, щоб правильно передати значення виразу.

Методологічні аспекти перекладу фразеологічних одиниць є ключовими для забезпечення точності та еквівалентності перекладу. Використання різних підходів та стратегій дозволяє перекладачам ефективно передавати зміст, стиль та емоційне забарвлення фразеологізмів з однієї мови на іншу. Успішний переклад вимагає не лише глибоких знань мов, але й культурних контекстів, що робить цю задачу складною та багатогранною [24].

Варіанти відповідників соматичних фразеологізмів в іспанській та українській мовах можуть:

- повністю збігатися (*echar la mano* – простягнути руку, *con las manos vacuas* – з пустими руками, *estar en mano de Dios* – перебувати у руках Спасителя), тобто мати повний еквівалент. Такі фразеологізми мають схожість у змісті та формі, але їх кількість відносно невелика і основну частину складають фразеологізми на міфологічні або біблійні теми (*brazo de Dios* – рука Бога, *mano de Nemesis* – рука Немезиди, *lavarse las manos* – умивати руки);

- частково збігатися, маючи певні лексичні або граматичні невідповідності (*tener a mano* – тримати в руках: однина > множина соматичного компоненту; *bajo el brazo* – під пахвою: невідповідність соматичного компоненту). При цьому варіантом такого фразеологізму в іншій мові може бути фразеологізм з іншим соматичним компонентом (*mano a mano* – пліч–о–пліч, віч–на–віч; *echarse la mano a una oreja* – лікті кусати);
- не збігатися (*tener brazo* – бути витривалим; *corto de manos* – невмілий працівник). До цієї групи належать також реалії певного етносу або народу (*brazo de la nobleza* – представництво дворянського стану в старих кортесах; *brazo de reino* – представництво кожного із станів у старих кортесах).

Також існують фразеологізми, що мають декілька відповідників, обраних відповідно до контексту і стилістики твору. Ці фразеологічні одиниці можуть передаватися фразеологічними синонімами, що мають схожий зміст і складають переважну більшість фразеологічного складу мови: *Mano sobre mano* (*somo tujer de escribano*) – нудно з дня до вечора, коли робити нічого або сидіти склавши руки [27].

Можна зробити висновок, що відсоток фразеологічних одиниць зі спільною семантикою та структурою є невеликим. У зв'язку з особливостями вживання в українській мові, фразеологічні одиниці переважно є прикметниковими, тобто такими, що вказують на зовнішні, фізичні ознаки людини, а також на її розумові та моральні якості, риси характеру (нечистий на руку, діряві руки, твердий на руку, липкі руки). Іспанська мова більше схиляється до віддієслівних фразеологізмів, що виражають дії та вчинки людини (*cruzar las manos*, *alzarse/levantarse de manos*, *bajar la mano*). Віддієслівні фразеологізми в іспанській мові становлять приблизно 50% від усієї кількості фразеологізмів.

Висновки до РОЗДІЛУ 1

У даному розділі роботи ми розглянули теоретичні аспекти фразеології, а також особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом.

Можна зробити висновок, що фразеологізми вивчаються як важливий елемент у процесі навчання іноземних мов, оскільки вони відображають культурні та історичні реалії, сприяють правильному сприйняттю мови та збагаченню мовленнєвих навичок. Крім того, фразеологізми грають важливу роль у підтриманні емоційного виразу мови та уникненні мовних непорозумінь.

Вивчення фразеологічних одиниць із соматичним компонентом відображає культурне багатство та способи мислення різних народів. Це сприяє поглибленню знань про культурну спадщину інших народів та розвитку мовленнєвої компетентності. Фразеологія також є важливим джерелом історичної інформації та допомагає розкрити різноманітність культурних підходів у сприйнятті світу.

Саме тому вивчення фразеологізмів із соматичним компонентом вимагає ретельного аналізу класифікації та семантичного спектру таких виразів. Підходи до їх вивчення та аналізу мають враховувати діалектику культурного контексту та їхньої значущості у мовленні.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІСПАНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Типи фразеологічних одиниць із соматичним компонентом у творі

Б.Переса Гальдоса «Донья Перфекта»

Фразеологія є важливою частиною будь-якої мови, відображаючи її культурні та історичні особливості. Фразеологічні одиниці збагачують мову, роблять її виразнішою та образнішою. Однією з цікавих категорій фразеологічних одиниць є ті, що містять соматичні компоненти, тобто частини людського тіла. Ці вирази часто несуть у собі глибокий зміст та використовуються для передачі емоцій, станів та характеристик персонажів.

У літературних творах фразеологізми відіграють важливу роль, допомагаючи автору створювати яскраві образи та передавати настрій. Вони можуть відображати культурний контекст епохи, соціальні відносини та індивідуальні особливості персонажів.

У його романі Беніто Переса Гальдоса «Донья Перфекта», автор майстерно використовує фразеологічні одиниці для того, щоб глибше розкрити характери своїх героїв, їхні внутрішні переживання та соціальне середовище.

Метою цього розділу є аналіз типів фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, що зустрічаються в романі «Донья Перфекта». Дослідження передбачає класифікацію цих фразеологізмів, визначення їх функцій та впливу на загальну атмосферу твору.

У фразеології велику роль відіграє людський фактор, тому переважна більшість фразеологічних одиниць містять у своєму складі соматичний компонент. Соматичні лексеми активно утворюють фразеологізми, тому що викликають образні асоціації – з інтелектом, фізичною працею, життям, відчуттями, а також асоціації, тобто пов'язані зі сприйняттям світу, його пізнанням і зміною [17].

Завдяки тому, що частини тіла постійно знаходяться перед очима, вони стають своєрідними еталонами для порівняння. Соматична фразеологія є однією з найдавніших універсальних груп слів у всіх мовах світу. Адже процес усвідомлення себе серед навколишньої дійсності й виокремлення себе як особистості людина почала з відчуттів, які виникають безпосередньо через органи.

Соматичні фразеологізми, що включають компоненти, які пов'язані з частинами тіла, особливо цікаві для дослідження та перекладу через їх культурну специфіку і часто ідіоматичний характер. Іспанська мова, багата на такі ФО, становить виклик для перекладачів, оскільки ці вирази часто не мають прямих аналогів в інших мовах, зокрема в українській.

Соматичні фразеологізми можна поділити на кілька груп залежно від частин тіла, які вони включають:

1. Фразеологізми з компонентами голови: «*estar hasta la coronilla*» (буквально «бути до тімені» – бути ситим по горло).
2. Фразеологізми з компонентами рук: «*lavarse las manos*» (буквально «вимити руки» – уникати відповідальності).
3. Фразеологізми з компонентами ніг: «*poner pies en polvorosa*» (буквально «пуститися навтьоки»).
4. Фразеологізми з компонентами внутрішніх органів: «*tener corazón de piedra*» (буквально «мати кам'яне серце» – бути безсердечним) [39].

Іспанські соматичні фразеологізми характеризуються високим ступенем образності та метафоричності. Вони відображають культурні та соціальні реалії іспаномовного світу, що часто робить їх незрозумілими для носіїв інших мов без додаткових пояснень. Наприклад, вираз «*no tener pelos en la lengua*» (буквально «не мати волосся на язиці») означає говорити прямо, не прикрашаючи істину.

У цьому розділі ми детально розглянемо труднощі перекладу фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, використовуючи як

приклад роман «Doña Perfecta» Беніто Переса Гальдоса. Цей твір багатий на фразеологізми, що містять елементи, пов'язані з частинами тіла, і саме їх переклад є важливим для збереження культурної та емоційної насиченості оригінального тексту. Аналізуючи конкретні приклади, ми зосередимося на основних проблемах, з якими стикаються перекладачі, і розглянемо методи, що дозволяють ефективно передати ці фразеологізми українською мовою.

Переклад художніх текстів завжди становить виклик, особливо коли мова йде про фразеологічні одиниці (ФО), насичені культурними та мовними нюансами. Для ілюстрації складнощів та особливостей перекладу іспанських фразеологічних виразів розглянемо конкретні приклади з роману «Doña Perfecta» Беніто Переса Гальдоса. Цей твір, що багатий на соматичні фразеологізми, дає змогу глибше зрозуміти проблеми перекладу та знайти адекватні методи їх вирішення.

Фразеологізми часто відображають специфічні культурні реалії, що ускладнює їх переклад іншою мовою. Наприклад, в романі «Doña Perfecta» Гальдос використовує багато виразів, які мають глибоке культурне коріння в іспанському суспільстві ХІХ століття. Ці вирази можуть бути незрозумілими для українського читача без додаткового контексту або пояснення [26].

Фразеологізми часто мають виразну образність, яка надає тексту особливого емоційного та стильового забарвлення. При перекладі важливо зберегти цю образність, щоб передати атмосферу оригіналу. Наприклад, вираз «tener la lengua larga» (буквально «мати довгий язик») означає «бути балакучим» або «розповідати таємниці». Переклад цього виразу потребує збереження образу довгого язика, що символізує балакучість.

Нижче розглянемо особливості перекладу фразеологічних виразів на прикладі твору «Doña Perfecta» та які способи перекладу використовуються при відтворенні оригінального тексту до тексту українською мовою:

«No tener ni pies ni cabeza» [8], в українському тексті фразеологізм має відповідник «не мати ні рук, ні ніг», що має значення «втекти». Можна сказати, що автор перекладу вжився до методу калькування. Цей фразеологізм з

іспанської мови буквально перекладається як «не мати ні ніг, ні голови». У даному випадку калькування полягає у прямому перекладі кожного елемента виразу, зберігаючи його структуру та значення, що надає змогу знайти вдалий відповідник фразеологізму в українській мові.

«Meter la pata» [8], в українському перекладі має відповідник «встромити носа», він означає «втручатися у що–небудь без згоди. Для того, щоб перекласти даний фразеологізм, перекладач вжився до методу визначення фразеологізму за семантикою соматичного компонента. Хоча дослівний переклад цього іспанського фразеологізму означає «встромити лапу», український аналог «встромити носа» краще передає є семантичне значення – зробити помилку або втрутитися у справи, які тебе не стосуються.

«Tomar el pelo» [8], який в українському тексті перекладається як «водити за ніс» [10]. Як попередній приклад, він перекладений також за семантикою соматичного компонента. Його дослівний переклад «тягнути за волосся» в українській мові не має аналогічного значення, але «водити за ніс» передає той самий сенс – обманювати або жартувати над кимось, використовуючи інший соматичний компонент (ніс замість волосся).

Інший фразеологізм, який зустрічається ц творі – «Tener la cabeza en las nubes» [8], українською мовою у перекладі має відповідник «літати в хмарах» [10]. При перекладі даного фразеологізму перекладач ужився до еквівалентного перекладу. Обидва фразеологізми – іспанський та український – використовують однаковий образ (голова/літати) і передають значення неухважності або мрійливості.

«Tener el corazón en la boca», наступний фразеологізм із соматичним компонентом, у тексті перекладу українською мовою має відповідник «серце вискочить з грудей». При перекладі даного фразеологізму перекладач вдався до комбінованого методу. Цей фразеологізм можна перекласти дослівно як «мати серце в роті», але в українській мові ми маємо більш природний вираз – «серце вискочить з грудей». Переклад зберігає початковий образ (серце) та основну ідею (сильне хвилювання), але змінює деталі для кращого сприйняття.

Також у творі зустрічається фразеологізм «Costar un ojo de la cara», який в українську тексті перекладається як «вартувати цілий статок». При перекладі даного фразеологізму перекладач вдався до описовий типу перекладу. Якщо перекладати фразеологізм дослівно, він звучить як «коштувати око з обличчя», що не є природним в українській мові. Однак завдяки описовому типу перекладу, ми можемо зрозуміти, що іспанський фразеологізм «Costar un ojo de la cara» передає значення високої вартості або великої ціни, що допомогло автору тексту перекладу знайти правильний еквівалент для передачі змісту.

Ще один фразеологізм який зустрічається у творі «Донья Перфекта» це «Echar una mano». В українському тексті перекладається як «підставити плече».

При перекладі даного тексту переклав також вжився до типу переклад за семантикою соматичного компонента. Хоча дослівний переклад цього фразеологізму означає «дати руку», український відповідник «підставити плече» краще передає значення – надати допомогу, використовуючи інший соматичний компонент (плече замість руки).

Соматичні фразеологізми відіграють значну роль у створенні виразних образів та передачі глибоких смислів. Застосування різних методів перекладу, таких як калькування, еквівалентний переклад та переклад за семантикою соматичного компонента, дозволяє адекватно передати ці вирази українською мовою. Важливою є також увага до культурного контексту, що сприяє кращому розумінню та відтворенню оригінальних іспанських фразеологізмів у перекладі, зберігаючи їхню образність та емоційність.

2.2. Способи відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом

Фразеологізми є однією з найбільш виразних і колоритних частин мови, які відображають культуру, історію та ментальність народу. Відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом у перекладі є складним і водночас важливим завданням, яке вимагає високої кваліфікації перекладача та глибокого розуміння культурних і мовних особливостей обох мов. Соматичні фразеологізми, які містять назви частин тіла, широко використовуються в

багатьох мовах світу завдяки їхній універсальності та здатності передавати різноманітні образні й емоційні значення.

У наш час існують різні способи та прийоми перекладу, які використовуються в даний час. В основі переходу від початкового тексту до перекладного лежать способи і прийоми, які перекладач може використовувати залежно від своєї кваліфікації або вигляду перекладу.

Визначивши особливості фразеологічних одиниць із соматичним компонентом та їх основні ознаки, а також проаналізувавши їх за тематичним та граматичним складами, доречно вести мову про основні способи перекладу фразеологічних одиниць.

При перекладі фразеологічних одиниць, необхідно враховувати, що емоційний компонент значення ФО, ґрунтується на образності. Отже, для того, щоб передати емоційність фразеологізму при перекладі, необхідно зберегти його образну основу [37].

Однак при цьому необхідно враховувати, що ФО – це фразеологічні звороти, характерні для певної мови, і багато з них мають яскраве національне забарвлення, завдяки тому, що до їх складу входять слова, що позначають предмети і явища національної культури. Ця обставина, ускладнює переклад ФО, що мають національно–специфічні конотації. Незважаючи на це проблема передачі емоційно–стилістичного забарвлення ФО має конкретні рішення.

Фразеологічний переклад передбачає використання в тексті перекладу стійких одиниць різного ступеня близькості між одиницею іноземної мови і відповідної одиницею перекладного мови – від повного і абсолютного еквівалента до приблизно фразеологічної відповідності [5].

Фразеологічний прийом включає в себе переклад за допомогою еквівалента та переклад за допомогою аналога.

Найкращим прийомом перекладу фразеології є використання відповідного фразеологізму в мові перекладу, оскільки це гарантує не лише передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності виразу

англійської мови. Кількість повних еквівалентів порівняно невелика, оскільки носії іспанської та української мов мають різний світогляд та культуру.

Крім повних еквівалентів, існують часткові еквіваленти. Переклад на основі часткових фразеологічних еквівалентів аж ніяк не означає, що при цьому в перекладі значення і образність фразеологізму передаються не повністю.

У перекладацькій практиці існує кілька основних способів відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом. Перший спосіб полягає у використанні повних еквівалентів, коли в мові перекладу існує фразеологізм, який за змістом, структурою та стилістичним забарвленням повністю відповідає оригінальному виразу. Такий підхід забезпечує найбільш точне і автентичне відтворення оригіналу. Проте, повні еквіваленти зустрічаються досить рідко, оскільки фразеологізми тісно пов'язані з культурними та історичними особливостями народу [19].

Тому перекладачі часто вдаються до часткових еквівалентів або аналогів, які зберігають основний зміст і образність фразеологізму, але можуть відрізнитися за деталями або структурою. Іншим важливим методом є калькування, тобто дослівний переклад складових частин фразеологізму. Цей спосіб часто використовується для створення нових фразеологізмів у мові перекладу або для збереження специфічної образності оригіналу.

Переклад фразеологізмів із соматичним компонентом також може здійснюватися шляхом описового перекладу, коли зміст фразеологізму передається через розширене пояснення або перефразування. Це дозволяє зберегти значення та емоційний колорит виразу, хоча й вимагає від перекладача високого рівня майстерності та креативності.

Аналіз фразеологізмів із соматичним компонентом у контексті перекладу з іспанської на українську мову буде здійснено на основі роману Беніто Переса Гальдоса «Донья Перфекта». Вивчення конкретних прикладів з цього твору дозволить глибше зрозуміти особливості та проблеми перекладу,

а також визначити ефективні методи відтворення таких фразеологізмів у художніх текстах.

Нижче розглянемо способи відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом в перекладі роману Беніто Переса Гальдоса «Doña Perfecta» за граматичними моделями:

Візьмемо до прикладу структуру – дієслово + іменник (V+S). До неї можна навести такі приклади із твору «Doña Perfecta» та прослідкувати які зміни та заміни можуть виходити у перекладі.

«Pedir la mano» [8] – просити руки (просити дозволу одружитися). Зміни та заміни які можемо прослідкувати це, до прикладу, дієслово «pedir», яке може змінюватися за часом і особою, але іменник «mano» залишається незмінним. Наприклад, «pedí la mano» (просив руки), «pediremos la mano» (будемо просити руки). Структура даного фразеологізму в обох мовах співпадає, вона складається із дієслова «V» – просити, та іменника «S» – рука. Це дає можливість дослівно перевести фразеологізм в іспанській та українській мові.

«Cruzar las manos» [8] – складати руки (нічого не робити, бути пасивним). Дієслово «cruzar» може змінюватися за часом і особою, але іменник «manos» залишається незмінним та може мати такі форми: «cruce las manos» (склав руки), «cruzaremos las manos» (складемо руки). Структура українського відповіднику, співпадає з іспанським «дієслово + іменник» (V+S), що допомагає правильно передати переклад в обох мовах.

Наступні фразеологізми із соматичним компонентом, можемо розглянути за структурою дієслово + прийменник + іменник (V+prep.+S).

«Poner la mano en el fuego» [8] – ручатися, бути впевненим. Дієслово «poner» може змінюватися за часом і особою, наприклад, «pongo la mano en el fuego» (ручаюсь), «pusimos la mano en el fuego» (ручалися). Структура іспанського та українського фразеологізму відрізняється. Фразеологічна одиниця «бути впевненим» в українській мові має структуру «дієслово + прикметник», що відповідає структурі «V + Adj» «бути» – дієслово,

«впевнений» – прикметник, тим часом як в іспанській мові, структура фразеологізму має форму «V+prep.+S».

У творі «Doña Perfecta» можемо прослідкувати структуру: дієслово + іменник + прийменник + іменник (V+S+prep.+S).

Одним із фразеологізмів, вжитих за цією конструкцією, є «Romper la cabeza a alguien» [8] – ламати голову. Дієслово «romper» може змінюватися за часом і особою, але структура фразеологізму зберігається. Наприклад, «rompro la cabeza a alguien» (морочу голову комусь), «rompieron la cabeza a alguien» (морочили голову комусь). В українському перекладі маємо схожий фразеологізм «ламати голову», який має іншу структуру (V+S), однак зберігає суть іспанського фразеологізму.

«Tomar el pelo a alguien» [8]. В українській мові маємо відповідник морочити голову комусь. У даному фразеологізмі дієслово «tomar» може змінюватися так само за часом і особою, але структура фразеологізму зберігається. У тексті перекладу українською мовою, не маємо аналога фразеологізму, тому використовуємо пояснення «морочити голову».

Також зустрічаємо фразеологізми у творі «Doña Perfecta» за структурою дієслово + іменник + прикметник (V+S+Adj).

«Poner los nervios de punta» [8] – нервувати. Дієслово «poner» у фразеологізмі може змінюватися за часом і особою, але прикметник «de punta» залишається незмінним. Однак на відміну від іспанського твору, в українському перекладі вживається дієслово «нервувати», замість схожого відповідника.

«Doña Perfecta», який підходить під дану структуру є «Quedarse con la boca abierta» [8]. В українському перекладі маємо відповідник – «роззявити рота». Дієслово «quedarse» як у минулих прикладах може змінюватися за часом і особою, але прикметник «abierta» залишається незмінним, наприклад «me quedo con la boca abierta». Структура українського фразеологізму відрізняється, вона складається із дієслова та іменника (V+S). Однак не

зважаючи на різницю структур двох фразеологізмів відрізняється, в іспанській та українській мові вони мають одне значення.

Наступним етапом буде розгляд прикладів фразеологізмів із соматичним компонентом з твору «Doña Perfecta» та їхнім семантичним та структурним аналізом.

»No ver tres en un burro»[8]. Буквальний переклад фразеологізму «не бачити трьох на віслюку». Соматичний компонент фразеологізму : «ver» – у контексті може розглядатися як частина тіла, яка виконує дію, також може мати переклад очі. Фразеологізм має семантичне значення: недалекзорість, поганий зір. Структурний аналіз фразеологізму можна розібрати як:

«no» – заперечення – «ver» – дієслово (бачити) – «tres» – числівник (три) – «en un burro» – прийменникова конструкція (на віслюку).

В тексті українського перекладу фразеологізм має відповідник – «Сліпий як кріт» [10] – означає дуже поганий зір. Соматичний компонент фразеологізму «сліпий», який пов'язаний із очима. Семантичне значення фразеологізму – дуже поганий зір, сліпота. Структурний аналіз фразеологізму українського перекладу: «сліпий» – прикметник – «як» – порівняльний сполучник – «кріт» – іменник (тварина, яка має поганий зір)

«Doña Perfecta» «Echar una mano» [8]. Його буквальний переклад «кинути руку», в українському перекладі має відповідник «Подати руку допомоги», що означає «допомогти». Соматичний компонент фразеологізму «mano» (рука) – частина тіла, яка виконує дію допомоги, а семантичне значення – допомагати комусь. Структурний аналіз фразеологізму:

«echar» – дієслово (кидати) – «una» – невизначений артикль (одна) – «mano» – іменник (рука).

В українському перекладі зустрічається український відповідник «Подати руку допомоги» [10]. Соматичний компонент фразеологізму «рука» – частина тіла, яка використовується для допомоги, також співпадає із компонентом іспанського фразеологізму. Семантичне значення: допомагати.

Можемо зробити такий структурний аналіз: «подати» – дієслово – «руку» – іменник (знахідний відмінок) – «допомоги» – іменник (родовий відмінок).

Наступний фразеологізм «Costar un ojo de la cara» [8] – буквально перекладається як «коштувати око з обличчя», що означає «бути дуже дорогим». Соматичний компонент фразеологізму «оjo» (око) і «cara» (обличчя) – частини тіла. Його семантичне значення: дуже висока ціна. Структурний аналіз фразеологізму : «costar» – дієслово (коштувати) – «un» – невизначений артикль (один) – «оjo» – іменник (око) – «de» – прийменник (з) – «la cara» – іменник (обличчя).

В українському перекладі маємо фразеологізм відповідник: «Вартувати ціле багатство»[10] – який означає «бути дуже дорогим». Він не має конкретного соматичного компонента, але відтворює значення високої вартості. Семантичне значення: дуже висока ціна. Фразеологізм можна розібрати як: «вартувати» – дієслово – «ціле» – прикметник – «багатство» – іменник.

«Tener la lengua larga» [8]. Він має буквально значення «мати довгий язик», що означає «бути балакучим або пліткувати». Соматичний компонент фразеологізму: «lengua» (язик) – частина тіла, яка використовується для мовлення. Семантичне значення фразеологізму бути балакучим, пліткувати. Можна зробити такий структурний аналіз вислову: «tener» – дієслово (мати) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «lengua» – іменник (язик) – «larga» – прикметник (довгий). В українському перекладі маємо відповідник «довгий язик» [10] – означає бути балакучим або пліткувати. Соматичний компонент фразеологізму: «язик». Семантичне значення фразеологізму: бути балакучим, пліткувати. Можемо зробити структурний аналіз: «довгий» – прикметник – «язик» – іменник.

«Doña Perfecta» – «Poner los ojos como platos» [8]– який буквально означає «поставити очі як тарілки», в українській мові має значення «здивуватися». Соматичний компонент фразеологізму: «ojos» (очі) – частина тіла, яка виражає у тексті здивування. Має семантичне значення: здивуватися,

бути здивованим. Структурний фразеологізм можна розбити на: «poner» – дієслово (поставити) – «los» – визначений артикль (перед іменником чоловічого роду множини) – «ojos» – іменник (очі) – «como» – порівняльний сполучник (як) – «platos» – іменник (тарілки).

В українському перекладі фразеологізм має значення – «Очі на лоба лізуть»[10] – означає дуже сильно здивуватися. Його соматичний компонент: «очі» Семантичне значення співпадає із компонентом іспанського фразеологізму – дуже сильно здивуватися. Структурний аналіз: «очі» – іменник – «на» – прийменник – «лоба» – іменник (родовий відмінок) – «лізуть» – дієслово.

Ще один приклад з твору «Doña Perfecta» «Levantar la cabeza» [8]. Буквально має значення «підняти голову», що означає «бути гордим або впевненим». Соматичний компонент фразеологізму: «cabeza» (голова) – частина тіла, яка піднімається в знак гордості або впевненості. Семантичне значення фразеологізму: бути гордим або впевненим. Можна зробити такий структурний аналіз: «levantar» – дієслово (підняти) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «cabeza» – іменник (голова). В українському перекладі має відповідник «Підняти голову» [10] – який означає бути гордим або впевненим. Його соматичний компонент – «голову», частина тіла, яка піднімається в знак гордості або впевненості. Семантичне значення фразеологізму: бути гордим або впевненим. Можемо зробити такий структурний аналіз: «підняти» – дієслово – «голову» – іменник (знахідний відмінок).

Наступний фразеологізм із твору «Doña Perfecta» «No tener pelos en la lengua» [8] буквально «не мати волосся на язичку», означає «говорити прямо, без обману». Його Соматичний компонент – «lengua» (язик) Має семантичне значення – говорити прямо, без обману. Структурний аналіз: «no» – заперечення – «tener» – дієслово (мати) – «pelos» – іменник (волосся) – «en la» – прийменникова конструкція (на) – «lengua» – іменник (язик).

В українському перекладі має відповідник «Говорити без обиняків»[10] який означає говорити прямо, без приховування. Він не має конкретного соматичного компонента, але передає сенс прямої висловлювання. Семантичне значення: говорити прямо, без приховування. Структурний аналіз фразеологізму: «говорити» – дієслово – «без» – прийменник – «обиняків» – іменник (родовий відмінок).

«Tener los nervios de punta» [8] – що має буквальний переклад «мати нерви на кінчику». Соматичний компонент у фразеологізмі «nervios» (нерви) – частина тіла, яка використовується для вираження емоцій. Семантичне значення: бути дуже напруженим або нервовим. Його структурний аналіз: «tener» – дієслово (мати) – «los» – визначений артикль (перед іменником чоловічого роду множини) – «nervios» – іменник (нерви) – «de punta» – прийменникова конструкція (на кінчику).

В українському перекладі твору зустрічається відповідник: «Нерви на межі» [10] – який означає бути дуже напруженим або нервовим. Соматичний компонент: «нерви» – частина тіла, яка використовується для вираження емоцій. Його Семантичне значення: бути дуже напруженим або нервовим. Можна зробити структурний аналіз: – «нерви» – іменник (називний відмінок) – «на» – прийменник – «межі» – іменник (родовий відмінок).

Розглянемо такий приклад фразеологізму, як «Romperse la cabeza» [8]. Має буквальний переклад «розбити голову», що означає «дуже сильно думати про щось, ламати голову». Соматичний компонент вислову «cabeza» (голова). Його семантичне значення: дуже сильно думати про щось. Можна зробити такий структурний аналіз: «romperse» – дієслово (розбити себе, ламати) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «cabeza» – іменник (голова). І українській мові має відповідник «ламати голову» [10] – означає дуже сильно думати про щось. Його соматичний компонент співпадає з іспанським фразеологізмом «голову» – частина тіла, яка використовується для мислення. Семантичне значення: дуже сильно думати про щось. Його

структурний аналіз: «ламати» – дієслово – «голову» – іменник (знахідний відмінок).

«Estar hasta las narices» [8] ще один фразеологізм із твору. Буквально перекладається як «бути до носів», в українському перекладі має відповідник «бути ситим по горло». Соматичний компонент: «narices» (носи) – частина тіла. Семантичне значення: бути дуже втомленим або роздратованим чимось. Можна зробити такий структурний аналіз: «estar» – дієслово (бути) – «hasta» – прийменник (до) – «las» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду множини) – «narices» – іменник (носи). В українській мові має відповідник «Ситий по горло» [10]. Соматичний компонент фразеологізму «горло». Його семантичне значення: бути дуже втомленим або роздратованим чимось. Можна зробити такий структурний аналіз: «ситий» – прикметник – «по» – прийменник – «горло» – іменник (знахідний відмінок).

Фразеологізм «Echar en cara» [8] – буквально перекладається як: «кинути в обличчя», що означає «звинувачувати когось у чомусь». Соматичний компонент фразеологізму «cara» (обличчя). Його семантичне значення: звинувачувати когось у чомусь. Можна зробити такий структурний аналіз: «echar» – дієслово (кинути) – «en» – прийменник (в) – «cara» – іменник (обличчя).

Відповідником в українській мові є фразеологізм «кидати в очі» [10] – означає звинувачувати когось у чомусь. Соматичний компонент у фразеологізмі: «очі» – частина тіла. Семантичне значення: звинувачувати когось у чомусь. Можна зробити структурний аналіз: «кидати» – дієслово – «в» – прийменник – «очі» – іменник (знахідний відмінок).

«Meter la pata» [8] – буквально перекладається як «встромити ногу», що означає «зробити помилку, втрутитися невдало». Соматичний компонент фразеологізму: «pata» (нога) – частина тіла. Його семантичне значення: зробити помилку, втрутитися невдало. Можна зробити такий структурний аналіз: «meter» – дієслово (встромити) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «pata» – іменник (нога).

У тексті українського перекладу замість фразеологізму вжитий переклад зробити помилку. Вислів не має соматичний компонент, але передає сенс фразеологізму.

«Tener la sartén por el mango» [8], має буквальний переклад «тримати сковорідку за ручку», що означає «тримати ситуацію під контролем». Соматичний компонент фразеологізму «mango» (ручка) – частина тіла або предмета, яка використовується для контролю. Його семантичне значення: мати ситуацію під контролем. Структурний аналіз: «tener» – дієслово (мати) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «sartén» – іменник (сковорідка) – «por el» – прийменникова конструкція (за) – «mango» – іменник (ручка).

В українському тексті зустрічається відповідник «Тримати руку на пульсі» [10] – означає мати ситуацію під контролем.

Соматичний компонент фразеологізму «рука», а його семантичне значення – мати ситуацію під контролем. Можна зробити такий структурний аналіз: «тримати» – дієслово – «руку» – іменник (знахідний відмінок) – «на» – прийменник – «пульсі» – іменник (місцевий відмінок).

Ще одним прикладом із твору «Doña Perfecta» є фразеологізм «Estar con la soga al cuello» [8]. Його буквально можна перекласти як «бути з мотузкою на шії», в українській мові перекладаємо як «бути в дуже скрутному становищі». Соматичний компонент фразеологізму «cuello». Семантичне значення: бути в дуже скрутному становищі. Можна зробити такий структурний аналіз: «estar» – дієслово (бути) – «con» – прийменник (з) – «la» – визначений артикль (перед іменником жіночого роду) – «soga» – іменник (мотузка) – «al» – скорочення прийменникової конструкції (до) – «cuello» – іменник (шия). В українському перекладі зустрічаємо відповідник «Бути на краю прірви» – означає бути в дуже скрутному становищі. Український фразеологізм на відмінну від іспанського не має конкретного соматичного компонента, але передає сенс скрутного становища. Він має семантичне значення: бути в дуже скрутному становищі. Структурний аналіз

фразеологізму: «бути» – дієслово – «на» – прийменник – «краю» – іменник (родовий відмінок) – «прізви» – іменник (родовий відмінок).

Розглянуті способи відтворення фразеологізмів із соматичним компонентом у перекладі демонструють важливість збереження образності та культурного колориту оригінального вислову. Використання повних еквівалентів забезпечує найбільш точне відтворення змісту та стилістичного забарвлення, однак такі випадки зустрічаються рідко через специфічність національних особливостей. Часткові еквіваленти та аналоги дозволяють передати основний зміст і образність, хоча можуть мати деякі відмінності у структурі або деталях. Калькування, описовий переклад і створення нових фразеологізмів у мові перекладу є важливими методами, які допомагають зберегти емоційний колорит і значення оригіналу.

Висновки до РОЗДІЛУ 2

На основі проведеного дослідження можна зробити низку важливих висновків щодо перекладу фразеологічних одиниць із соматичним компонентом з іспанської на українську мову. Встановлено, що переклад фразеологізмів є складним процесом, який вимагає врахування багатьох факторів, включаючи культурні та мовні відмінності, семантичні особливості та граматичні структури. Фразеологічні одиниці з соматичним компонентом мають особливе значення через їхню образність, метафоричність та національно–культурні конотації.

Дослідження показало, що емоційний компонент значення фразеологізмів ґрунтується на образності, тому при перекладі важливо зберегти цю образну основу для передачі емоційності оригіналу. Особливо це стосується фразеологізмів, характерних для певної мови, що містять слова, які позначають предмети і явища національної культури. Такі ФО часто мають національно–специфічні конотації, що ускладнює їх переклад іншими мовами, проте проблема передачі емоційно–стилістичного забарвлення має конкретні рішення.

Важливою частиною перекладацької практики є використання різних способів перекладу фразеологічних одиниць, включаючи переклад за допомогою еквівалентів та аналогів. Найкращим прийомом є використання відповідного фразеологізму у мові перекладу, що гарантує передачу змісту, образності та експресивності виразу. Однак, кількість повних еквівалентів обмежена, оскільки носії різних мов мають різний світогляд та культуру. Крім повних еквівалентів, існують часткові еквіваленти, які також можуть передавати значення і образність фразеологізму.

Соматичні лексеми активно утворюють фразеологізми завдяки своїм образним асоціаціям з інтелектом, фізичною працею, життям, відчуттями та іншими аспектами людського існування. Частини тіла, що постійно знаходяться перед очима, стають еталонами для порівняння, тому соматична

фразеологія є однією з найдавніших універсальних груп слів у всіх мовах світу.

Іспанська мова багата на соматичні фразеологізми, що становить виклик для перекладачів через їх культурну специфіку та ідіоматичний характер. Наприклад, вираз «no tener pelos en la lengua» означає говорити прямо, не прикрашаючи істину, що без додаткових пояснень може бути незрозумілим для носіїв інших мов. Аналіз конкретних прикладів із роману «Doña Perfecta» Беніто Переса Гальдоса дозволив глибше зрозуміти проблеми перекладу та знайти адекватні методи їх вирішення.

Для передачі образності та емоційності фразеологізмів перекладачі використовують різні прийоми, такі як калькування, переклад за семантикою соматичного компонента та описовий переклад. Наприклад, фразеологізм «No tener ni pies ni cabeza» перекладено як «не мати ні рук, ні ніг», що дозволяє зберегти семантичне значення та образність оригіналу. Інший фразеологізм, «Tomar el pelo», перекладено як «водити за ніс», що також зберігає семантичну відповідність, використовуючи інший соматичний компонент.

Аналіз граматичних структур фразеологізмів показав, що деякі з них мають аналогічні структури в обох мовах, що спрощує переклад. Наприклад, фразеологізм «Pedir la mano» перекладено як «просити руки», зберігаючи структуру дієслово + іменник. Однак інші фразеологізми мають різні граматичні структури, що вимагає використання різних перекладацьких прийомів для збереження змісту та образності.

Загалом, переклад фразеологічних одиниць із соматичним компонентом є складним, але важливим завданням, що вимагає високої кваліфікації перекладача та глибокого розуміння культурних і мовних особливостей обох мов. Завдяки аналізу конкретних прикладів із твору «Doña Perfecta» вдалося виявити основні проблеми перекладу та запропонувати ефективні методи їх вирішення, що сприятиме підвищенню якості перекладів фразеологізмів у художніх текстах.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У даній роботі було розглянуто теоретичні аспекти фразеології та особливості іспанських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, а також проведено детальний аналіз перекладу таких одиниць з іспанської на українську мову. Фразеологізми вивчаються як важливий елемент у процесі вивчення іноземних мов, оскільки вони відображають культурні та історичні реалії, сприяють правильному сприйняттю мови та збагаченню мовленнєвих навичок. Вивчення фразеологічних одиниць із соматичним компонентом підкреслює культурне багатство та способи мислення різних народів, сприяючи поглибленню знань про культурну спадщину та розвитку мовленнєвої компетентності. Вивчення фразеологізмів із соматичним компонентом вимагає ретельного аналізу класифікації та семантичного спектру таких виразів, зважаючи на діалектику культурного контексту та їхню значущість у мовленні.

Переклад фразеологічних одиниць із соматичним компонентом є складним процесом, що вимагає врахування культурних та мовних відмінностей, семантичних особливостей та граматичних структур. Важливим є збереження образності та емоційності оригіналу, оскільки фразеологізми містять національно-культурні конотації. Використання еквівалентів та аналогів є ефективним прийомом перекладу, але через обмежену кількість повних еквівалентів часто доводиться застосовувати часткові еквіваленти. Соматичні лексеми активно формують фразеологізми завдяки своїм образним асоціаціям з різними аспектами людського існування, що робить соматичну фразеологію однією з найдавніших універсальних груп слів у всіх мовах світу.

Іспанська мова багата на соматичні фразеологізми, що становить виклик для перекладачів через їх культурну специфіку та ідіоматичний характер. Аналіз конкретних прикладів із роману «Doña Perfecta» Беніто Переса Гальдоса дозволив глибше зрозуміти проблеми перекладу та знайти адекватні методи їх вирішення. Для передачі образності та емоційності

фразеологізмів перекладачі використовують різні прийоми, такі як калькування, переклад за семантикою соматичного компонента та описовий переклад. Граматичні структури фразеологізмів у деяких випадках аналогічні в обох мовах, що спрощує переклад, але часто вимагає використання різних перекладацьких прийомів для збереження змісту та образності.

Загалом, переклад фразеологічних одиниць із соматичним компонентом є складним, але важливим завданням, що вимагає високої кваліфікації перекладача та глибокого розуміння культурних і мовних особливостей обох мов. Аналіз конкретних прикладів із твору «Doña Perfecta» дозволив виявити основні проблеми перекладу та запропонувати ефективні методи їх вирішення, що сприятиме підвищенню якості перекладів фразеологізмів у художніх текстах. Серед основних проблем перекладу можна виділити збереження образності фразеологізмів. Фразеологізми є важливим компонентом мови, що додають тексту емоційного та стильового забарвлення. Вони часто мають яскраву образність, яка потребує збереження при перекладі. Наприклад, іспанський фразеологізм «tener la lengua larga», в українському перекладі буде мати відповідник «бути балакучим». При перекладі важливо зберегти цю образність, щоб передати атмосферу оригінального тексту. В іншому випадку текст може втратити своє оригінальне емоційне забарвлення.

Окрім того, багато фразеологізмів мають національно-специфічні конотації, що ускладнює їх переклад. Вони можуть бути незрозумілими для читача іншої культури без додаткового контексту або пояснення. Наприклад, фразеологізми з твору «Doña Perfecta», що мають глибоке культурне коріння в іспанському суспільстві XIX століття, можуть вимагати спеціальних пояснень або адаптації для українського читача. Такі вирази часто несуть в собі культурні, історичні та соціальні відтінки, які не завжди легко передати іншою мовою.

Використання перекладацьких методів допомагає цілісно передати суть іспанських фразеологізмів із соматичним компонентом.

Один із таких способів, калькування наприклад, дозволяє зберегти структуру і образність фразеологізму, максимально наближаючи переклад до оригіналу. Наприклад, іспанський фразеологізм «No tener ni pies ni cabeza», який означає «не мати ні рук ні ніг», був перекладений дослівно, що дозволяє зберегти його оригінальний зміст і образність. Це забезпечує передачу первісної образності та стилю, що важливо для збереження емоційного впливу тексту. Ще один метод перекладацький метод, який допомагає зберегти суть фразеологізму- це адаптація, яка полягає у внесенні змін у фразеологізм для того, щоб зробити його зрозумілим для цільової аудиторії. Наприклад, іспанський вираз «Pedir la mano», що буквально означає «просити руку», був адаптований як «просити руки» в українському перекладі. Це збереження структури дієслово + іменник, але адаптація змісту до української культури дозволяє читачеві легше зрозуміти сенс виразу і його емоційне забарвлення.

Додавання пояснень або контекстуальних підказок може допомогти читачеві зрозуміти культурно специфічні фразеологізми. Це забезпечує повніше сприйняття тексту і збереження його емоційного забарвлення. Наприклад, у випадку, коли фразеологізм має дуже специфічне значення для іспанської культури, перекладач може додати примітку або пояснення, щоб надати читачеві необхідний контекст.

Завдяки аналізу фразеологізмів із соматичним компонентом із твору «Doña Perfecta», вдалося виявити основні проблеми перекладу та запропонувати методи, що дозволяють ефективно вирішувати ці проблеми. Це сприяє підвищенню якості перекладів фразеологізмів у художніх текстах, зберігаючи їх емоційне і стильове забарвлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тоненчук ,Т. В. Типологія фразеологічних одиниць із компонентом соматизмом «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету», Одеса, 2019.
2. Мельник Л.В. Культурно–національна конотація українських фразеологізмів. Кривий Ріг, 2009.
3. Словник Фразеологізмів української мови, Київ 2003, Видавництво Наукова думка.
4. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Черкаси, 2004.
5. Скрипнік, І. Ю.. Соматичні фразеологізми із значенням інтерперсональних відносин: структурно–семантичні та функціональні характеристики, Харків, 2009.
6. Миронова Л. А.. Характеристика продуктивності соматичного компонента фразеологізмів в іспанській мові: «Соціально–гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства», Суми, 2012.
7. Я.Баран, М. Зимомря. Теоретичні засади фразеологія, Ужгород, 1999.
8. «Doña Perfecta», Беніто Перес Гальдос. Мадрид, 1876.
9. Diccionario Fraseológico Documentado del español actual escuciones y modismos españoles, Manuel Seco, Olimpia Andrés, Gabino Ramos. Madrid, 2004.
10. «Донья Перфекта». Женев'єва Конєва, Київ, 1978.
11. Єрченко П. Г. Класифікація фразеологічних одиниць. Іноземна філологія, 1994.
12. Скрипник Л. Г. «Фразеологія української мови», Київ, 1973
13. Ученка В. М. Народження і життя фразеологу. Київ, 1988.
14. Власенко В.М. Національно–культурна специфіка фразеологізмів. Запоріжжя, 2014.
15. В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». Київ, 2014.

16. Миронова Л.А. Концептуалізація жестових рухів і міміки людини у фразеологічних одиницях української та іспанської мов, Суми, 2015.
17. Мисловська Л.В. Структурно–семантичні особливості латинських фразеологізмів. Іноземна філологія. Львів, 2010.
18. Часенкова О. К. Фразеологічні одиниці із соматичним компонентом голова, Київ, 2020.
19. Савчук К. Ю. Лінгвокультурологічний аспект фразеології, Чернівці, 2014.
20. Романюк В. М. Лінгвістична експлікація соматичної лексики. Вінниця, 2014.
21. Важеніна О. Г. Фразеологізми з соматичним компонентом: семантичний та етнокультурологічний аспекти, Київ. 2018.
22. Глуховцева І. Я., Динамічні процеси у фразеології української мови, Умань, 2018.
23. Алефіренко М.Ф. Фразеологізми в Українській мові. Харків, 2004.
24. Бабич Н. Д. Фразеологія української мови (навчальний посібник). – Чернівці, 1970.
25. Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології : навч. посібник. – Ужгород , 1999.
26. Баран Я. А., Зимомря М. І., Білоус О. М. Фразеологія: знакові величини, Вінниця, 2008.
27. Богуцький В. М. Соматична лексика як засіб просторової номінації в українській, англійській та іспанській мовах, Київ, 2009.
28. Los fraseologismos, dichos y frases hechas y su importancia comunicativa en la enseñanza del español como lengua extranjera, Margarita Koszla–Szymanska. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/aepe/pdf/congreso_35/congreso_35_26.pdf
29. Casares, Julio, Diccionario de la lengua española, Barselona, 1989
30. Varela Fernando, Kubarth Hugo, Diccionario fraseológico del español moderno, Madrid, 1996.

31. Moliner, María. Diccionario de uso del español. Madrid, 1979.
32. Buitrago Jiménez, Alberto. Diccionario de dichos y frases hechas. Madrid, 1995.
33. Aproximación a un lexicón de fraseologismos, Joselyn Coredor Tapias, Madrid, 2008.
34. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь, 2005.
35. Шевелюк В. Контрастивна семантика фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, Київ, 2010.
36. Diccionario de la lengua española. Real Academia Española. Barcelona, 2014.
37. Толстова О. Лінгвокогнітивні особливості соматичних фразеологізмів іспанської мови, Київ, 2007.
38. Б. Коваленко, Ідеографічна класифікація соматичних фразем в ідіостилі А.П Свидницького, Ужгород, 2020.
39. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ, 1988.
40. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології: монографія. Харків: Вища школа, 1987.
41. Яніцька Н. Соматична лексика як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії. Львів, 2008.

ДОДАТОК

1. «**No tener pelos en la lengua**» – «не лізти за словом у кишеню».
2. «**Echar un ojo**» – «кинути оком».
3. «**Ponerse las pilas**» – «отримати друге дихання»
4. «**Dar la cara**» – «виставити лице».
5. «**Poner el dedo en la llaga**» – «сипати сіль на рану».
6. «**No dar pie con bola**» – «не вдаватися в жодне діло».
7. «**Estar con el agua al cuello**» – «бути по горло в біді».
8. «**Tener los pies en la tierra**» – «стояти твердо на землі».
9. «**Romperse la cabeza**» – «ламати голову».
10. «**Estar hasta las narices**» – «бути ситим по горло».
11. «**Tener la mano larga**» – «мати довгі руки».
12. «**No tener pelos en la lengua**» – «не лізти за словом у кишеню».
13. «**Tener dos dedos de frente**» – «мати клепку в голові».
14. «**Tener los ojos más grandes que el estómago**» – «очі більші за шлунок».
15. «**Hacer la vista gorda**» – «закривати очі».
16. «**Tener la soga al cuello**» – «мати петлю на шії».
17. «**Estar hasta el cuello**» – «бути по горло в біді».
18. «**Tener buen ojo**» – «бути спостережливим».
19. «**No pegar ojo**» – «не зімкнути ока».
20. «**Hablar por los codos**» – «говорити без упину».
21. «**Tener la cabeza llena de pájaros**» – «мати голову в хмарах».
22. «**Ser un bocazas**» – «мати довгий язик».
23. «**Ir con pies de plomo**» – «ходити навшпиньки».
24. «**Tener sangre fría**» – «мати холодну кров».
25. «**Morderse la lengua**» – «кусати язика».
26. «**Tener la mosca detrás de la oreja**» – «щось муляє за вухом».
27. «**No tener ni un pelo de tonto**» – «бути дуже розумним».
28. «**Verle las orejas al lobo**» – «відчувати наближення небезпеки».

29. «Echarle el ojo a alguien» – «покласти око на когось».
30. «Tener un corazón de oro» – «мати золоте серце».
31. «Poner los ojos como platos» – «вилупити очі».
32. «Tener mala pata» – «мати невдачу».
33. «No tener pelos en la lengua» – «не лізти за словом у кишеню».
34. «Tener un corazón de piedra» – «бути байдужим».
35. «Estar de cabeza» – «мати головний біль».
36. «Ser un manitas» – «бути рукастим».
37. «Tener un nudo en la garganta» – «мати ком в горлі».
38. «Tener los pies en la tierra» – «бути на землі».
39. «Echar raíces» – «відчувати себе вкоріненим».
40. «Estar hecho un flan» – «ніби воду в рота набрав».
41. «Ser un cero a la izquierda» – «бути як зайва крапля».
42. «Hacer la vista gorda» – «перекривати очі».
43. «Tener una espina clavada» – «мати шип на душі».
44. «Echar el cierre» – «покласти край».
45. «Tener la piel de gallina» – «мурашки по тілу»
46. «Tener los ojos más grandes que la barriga» – «перекусити».
47. «No tener ni pies ni cabeza» – «бути безладним».
48. «Estar en la boca de todos» – «бути на устах усіх».
49. «Echar leña al fuego» – «підливати оливи в полум'я».
50. «Ir con pies de plomo» – «ходити на яйцях».
51. «Tener la lengua muy larga» – «має розбірливу мову».
52. «Echarse a perder» – «підсохнути».
53. «Estar en la luna» – «бути на іншій хвилі».
54. «Ser una mala pata» – «бути невдахою».
55. «Tener vista de lince» – «мати гострий зір».
56. «Estar con el agua al cuello» – «бути в рідкісний стан».

RESUMEN

El tema de esta tesis de licenciatura es «Características de las unidades fraseológicas españolas con componente somático y su reproducción en traducciones ucranianas». El estudio está enfocado en revelar la especificidad de estas expresiones en su contexto lingüístico y cultural, y en determinar los matices de traducción, teniendo en cuenta las particularidades culturales y lingüísticas de ambos sistemas idiomáticos.

El propósito de esta investigación es identificar y analizar las características de las unidades fraseológicas españolas con un componente somático y su reproducción en las traducciones al ucraniano. La investigación se centra en revelar la especificidad de estas expresiones en su contexto lingüístico, así como en determinar los matices de su traducción, teniendo en cuenta las particularidades culturales y lingüísticas de ambos sistemas idiomáticos.

La relevancia de esta investigación radica en la necesidad de comprender y adaptar las unidades fraseológicas con componente somático del español al ucraniano. Considerando la difusión del idioma español en el mundo y el desarrollo de las relaciones internacionales, es importante tener una comprensión adecuada de estas expresiones para una comunicación y comprensión exitosas entre representantes de diferentes culturas. La investigación también abre oportunidades para mejorar la calidad de las traducciones, lo cual es crucial en el entorno internacional moderno y en la interacción entre idiomas y culturas.

El objeto de la investigación son las unidades fraseológicas con componente somático, seleccionadas mediante el método de muestreo exhaustivo del texto «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós. El tema de la investigación son las características de la reproducción de fraseologismos con componentes somáticos en la traducción de Geneviève Koéva de la obra española «Doña Perfecta». Los métodos principales de la investigación son el método descriptivo, el análisis, la síntesis, el muestreo exhaustivo, el análisis comparativo y el análisis traductológico.

En el primer capítulo de la tesis se lleva a cabo una investigación teórica que incluye el estudio de enfoques teóricos generales para el análisis de unidades

fraseológicas, la definición de la esencia y el papel de los componentes somáticos en estas expresiones. Además, se exploran las posibilidades de utilizar los resultados obtenidos como herramienta auxiliar para una comprensión más profunda de la cultura lingüística y su impacto en la formación de la cosmovisión y el pensamiento lingüístico.

El segundo capítulo está dedicado al análisis práctico de la especificidad de la reproducción de las unidades fraseológicas españolas con componente somático en traducciones ucranianas. En este capítulo, se examinan diversos tipos de unidades fraseológicas con componente somático presentes en la obra «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós y las formas de su traducción al ucraniano. Se analizan las principales dificultades que enfrentan los traductores y se proponen recomendaciones sobre los enfoques óptimos para transmitir estas expresiones, considerando las diferencias culturales y lingüísticas entre el español y el ucraniano.

El análisis de los fraseologismos con componente somático en el contexto de la traducción del español al ucraniano se realizó sobre la base de la novela «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós. El estudio de ejemplos concretos de esta obra permitió una comprensión más profunda de las particularidades y problemas de la traducción, así como la identificación de métodos eficaces para la reproducción de dichos fraseologismos en textos literarios.

En esta tesis, hemos examinado los métodos de reproducción de los fraseologismos con componente somático en la traducción de la novela «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós según diferentes modelos gramaticales: **(V+S)**, **(V+prep.+S)**, **(V+S+prep.+S)**, **(V+S+Adj)**. También hemos considerado ejemplos de fraseologismos con componente somático de la obra «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós y los hemos analizado mediante un análisis semántico y estructural.

Gracias a este estudio, pudimos descubrir que para transmitir la imagen y la emotividad de los fraseologismos, los traductores utilizan diversas técnicas, como el calco, la traducción según la semántica del componente somático y la traducción descriptiva. Por ejemplo, la frase idiomática «No tener ni pies ni cabeza» en el texto de la traducción al ucraniano tiene un análogo que permite mantener el significado

semántico y la imagen del original. De igual manera, otra frase idiomática, «Tomar el pelo», también conserva la correspondencia semántica utilizando otro componente somático.

El análisis de las estructuras gramaticales de los fraseologismos mostró que algunos de ellos tienen estructuras análogas en ambos idiomas, lo que facilita la traducción. Por ejemplo, la frase idiomática «Pedir la mano» mantiene la estructura (Verbo + Sustantivo) en ambas lenguas. Sin embargo, otros fraseologismos tienen diferentes estructuras gramaticales, lo que requiere el uso de diferentes técnicas de traducción para preservar el contenido y la imagen.

Los fraseologismos se estudian como un elemento importante en el proceso de aprendizaje de idiomas extranjeros, ya que reflejan realidades culturales e históricas, contribuyen a la correcta percepción del idioma y enriquecen las habilidades lingüísticas. El estudio de las unidades fraseológicas con componente somático subraya la riqueza cultural y las formas de pensar de diferentes pueblos, profundizando el conocimiento sobre el patrimonio cultural y desarrollando la competencia lingüística. El estudio de los fraseologismos con componente somático requiere un análisis minucioso de la clasificación y el espectro semántico de tales expresiones, considerando la dialéctica del contexto cultural y su importancia en el discurso.

En la práctica de la traducción, existen varios métodos principales para la reproducción de unidades fraseológicas con un componente somático. El primer método consiste en el uso de equivalentes completos, es decir, cuando en el idioma de destino existe una unidad fraseológica que corresponde totalmente al original en cuanto a contenido, estructura y matiz estilístico. Este enfoque garantiza una reproducción del original con la mayor precisión y autenticidad posible. No obstante, los equivalentes completos son bastante raros, ya que las unidades fraseológicas están estrechamente vinculadas a las particularidades culturales e históricas de la sociedad de origen.

Por consiguiente, los traductores a menudo recurren a equivalentes parciales o análogos que conservan el contenido principal y la imagen del fraseologismo, aunque pueden diferir en detalles o estructura. Otro método relevante es el calco, que implica la traducción literal de los componentes del fraseologismo. Este método se utiliza

frecuentemente para crear nuevas unidades fraseológicas en el idioma de destino o para preservar la imagen específica del original.

La traducción de unidades fraseológicas con componente somático es un proceso complejo que requiere considerar las diferencias culturales y lingüísticas, las particularidades semánticas y las estructuras gramaticales. Es importante preservar la imagen y la emotividad del original, ya que los fraseologismos contienen connotaciones culturales nacionales. El uso de equivalentes y análogos es una técnica eficaz de traducción, pero debido a la limitada cantidad de equivalentes completos, a menudo se deben utilizar equivalentes parciales. Las lexemas somáticas forman activamente fraseologismos gracias a sus asociaciones figurativas con diversos aspectos de la existencia humana, lo que hace que la fraseología somática sea uno de los grupos universales más antiguos de palabras en todos los idiomas del mundo.

Además, las lexemas somáticas forman activamente fraseologismos gracias a sus asociaciones figurativas con el intelecto, el trabajo físico, la vida, las sensaciones y otros aspectos de la existencia humana. Las partes del cuerpo que están constantemente a la vista se convierten en referentes para comparaciones, por lo que la fraseología somática es uno de los grupos universales más antiguos de palabras en todos los idiomas del mundo.

El idioma español está lleno de fraseologismos somáticos, lo que representa un desafío para los traductores debido a su especificidad cultural y carácter idiomático. El análisis de ejemplos concretos de la novela «Doña Perfecta» de Benito Pérez Galdós permitió comprender mejor los problemas de traducción y encontrar métodos adecuados para resolverlos. Para transmitir la imagen y la emotividad de los fraseologismos, los traductores utilizan diversas técnicas, como el calco, la traducción según la semántica del componente somático y la traducción descriptiva. Las estructuras gramaticales de los fraseologismos en algunos casos son análogas en ambos idiomas, lo que facilita la traducción, pero a menudo requiere el uso de diferentes técnicas de traducción para preservar el contenido y la imagen.

Esta tesis no solo contribuye a la comprensión teórica de las unidades fraseológicas con componente somático, sino que también proporciona

recomendaciones prácticas para los traductores, mejorando la calidad de las traducciones y ampliando los límites de la comunicación intercultural. En definitiva, el estudio ofrece una valiosa aportación tanto a la teoría de la traducción literaria como a la práctica traductora, abordando un tema relevante y poco explorado en el contexto de la traducción de ficción en lengua español.